

Väittelyä

Akateeminen opiskelu on perinteisesti edennyt reittiä akateeminen loppututkinto, lisensiaatti ja tohtori. Loppututkinnon ja lisensiaatin tutkinnon opinnäytetyöt eivät ole julkaisuja. Väitöskirja sitä vastoin on. Sen voi periaatteessa kuka tahansa hankkia. Nykyään useimmat väitöskirjat voi ladata netistä.

Jatko-opiskelua on nyttemmin pyritty nopeuttamaan. Lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot ovat monilla aloilla rinnakkaisia. Etenkin tekniikan alueilla yhä useammat väittelijät ovat nuoria diplomi-insinöörejä, joiden korvantaukset tuskin ovat kuivuneet.

Niin väitöskirja kuin väitöstilaisuuskin ovat siis julkisia. Kuka hyvänsä voi vääntäytyä paikalle. Tilaisuuden lopussa yleisölle tarjotaan mahdollisuus pyytää puheenvuoroja kysymyksiä varten. Aika harvoin kukaan kysyy, mutta olen kyllä sattunut paikalle senkin kokemaan. Yleisökysymys voi käytännössä johtaa vain hieman kiusalliseen tilanteeseen.

Suomessa on sotien jälkeen hylätty viitisen painatuslupan saanutta väitöskirjaa. Painolupa sen sijaan evätään esitarkastuksessa usein. Eritoten tekniikan ja kaupan alalla esitarkastus on hyvin tiukka, ja sen tekevät todelliset asiantuntijat. Väittelijä voi turvallisimmiin mielin astua tentattavaksi.

Humanistisella puolella tilanne on ollut toinen. Kuuluisin väitöstilaisuuden jälkeen hylätty lienee Karmela Belinki vuonna 1984 Helsingin yliopistossa. Molemmat vastaväittäjät ehdottivat työn hylkäämistä. Tätä tapausta puitiin väittelijän oikeusturvan kannalta, mutta hylkäyspäätös pysyi. Belinki sai lopulta suffragettiliikettä koskevan väitöskirjansa hyväksytyä jossakin pienessä ulkomaisessa yliopistossa.

Suomessa tarkastetaan vuosittain lähemmäs kaksi tuhatta väitöskirjaa. Monilla aloilla toimii tutkijakouluja, joissa opiskelijoille maksetaan palkkaa ja joissa heitä ohjataan tehokkaasti. Neljän vuoden tavoiteaika onnistuu aika monelta, ainakin hyvin tuntemillani tekniikan aloilla.

Olen istunut monissa väittäjäisissä, myös ulkopuolella oman alani. Vaikkei asiaa oikein tajuaisikaan, ne ovat mukavia näytelmiä. Pääosan esittäjät kustos, vastaväittäjät ja väittelijä ovat pynttäytyneet parhaimpiinsa. Väittelijän lähisukulaiset jännittävät etupenkissä.

Pääsin taas tällaiseen tilaisuuteen. Väitöstilaisuudessa pätee akateeminen vartti. Läsnäolijat silmäilevät hermostuneina vieraskielistä kirjaa, vaikka monet eivät ymmärrä siitä tuon taivaallista. Viimein ovi narahtaa, ja kolme frakkipukuista herraa silinterit kainaloissaan sekä mustaan lyhyehköön hameeseen pukeutunut nuori nainen marssii saliin.

Väittelijä lukee perusteellisen katsauksen työstään ja pyytää sitten arvoisia vastaväittäjiä esittämään työtään koskevat huomautukset ja kysymykset. Kysymyksiä tulee paljon ja erilaisia. Väittelijä vastaa taitavasti. Joskus muodollinen teitittely lipsahtaa puhekieleksi tyyliin, arvoisa vastaväittäjä, kuten sinäkin hyvin tiedät, tähän asiaan vaikuttaa se ja se. Kohta taas palataan teitittelyyn.

Vastaväittäjien pitää jo oman arvonsa takia saada väittelijä ainakin kerran kiikkiin. Ja väittelijän pitää sallia se. Niin kävi tässäkin. Toinen vastaväittäjä aikoi jo lyödä tohtorinhattunsa vetoa eräässä asiassa, kunnes väittelijän oli pakko tunnustaa, että näinhän tässä näyttää käyneen.

Lopuksi vastaväittäjä lukee ennalta kirjoitetun loppulausunnon, jossa pienistä puutteista huolimatta väittelijän työtä kehutaan erinomaiseksi. Ja niin se kyllä olikin!

pajen